

საქართველო — ინკლუზიური ზრდის ხელშემწყობი რეფორმების განხორციელება

კრისტინ ლაგარდი, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მმართველი დირექტორი
თბილისი, 20 მაისი, 2019 წ.

ქალბატონებო და ბატონებო: დილა მშვიდობისა—*Dila Mshvidobisa*.

ნება მომეცით მადლობა გადავუხადო ეროვნული ბანკის პრეზიდენტს ბ-ნ გვენეტაძეს კეთილი სიტყვებისთვის და ქართველ ხალხს უაღრესად თბილი მიღებისა და სტუმართმოყვარეობისთვის. დღეს აქ თქვენთან ერთად ყოფნა ჩემთვის მართლაც დიდი პატივია.

შესავალი და თემატიკა

როდესაც დილით ამ დარბაზში შემოვედი, ჩემზე წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა **ძველი თბილისის** დიდებულმა ხედმა, რომელიც მთელი მსოფლიოდან ჩამოსული სტუმრებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ადგილად იქცა.

ჩემს მსგავსად, ბევრ სტუმარს იზიდავს ეს ქუჩები, რომლებიც **აღმოსავლეთისა და დასავლეთის გზაჯვარედინზე** სხვადასხვა ტრადიციების, კულტურების და კომერციული საქმიანობის ზემოქმედებით ჩამოყალიბდა.

თუ თქვენ ხანმოკლე გასეირნებას გადაწყვეტთ — რასაც მე ვაპირებ ჩემი ვიზიტის დროს — აუცილებლად შეხვდებით სხვადასხვა კონფესიის ქრისტიანულ ეკლესიებს, მეჩეთს, სინაგოგას და ბევრ სხვა შენობას, რომლებიც ერთიანობაში საქართველოს წარმატების წინაპირობების: შემწყნარებლობის, გახსნილობის და წარსულის გაკვეთილებზე სწავლის უნარის სიმბოლოს წარმოადგენენ.

1991 წელს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველომ ურთულესი გამოწვევებით აღსავსე პერიოდი გაიარა, რაც მოიცავდა ცხოვრების დონის მკვეთრ ვარდნას და მრეწველობის სრულ ჩამოშლას. ქვეყნის ისტორიის ახალი თავი ამ მტკივნეული ეკონომიკური ნაიარევებით დაიწყო.

წინა თაობის პერიოდში საქართველომ **გარდაქმნის შესანიშნავი ისტორია** შექმნა — ქვეყანაში, რომელიც სოფლის მეურნეობაზე იყო ძლიერ დამოკიდებული განვითარდა მომსახურების სფეროები, გაიზარდა საშუალო შემოსავალი, ტურიზმი და ვაჭრობა მნიშვნელოვნად გაფართოვდა და მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ხელსაყრელი ბიზნეს-გარემო შეიქმნა.

ასეთი გარდაქმნა დაუღალავი შრომის, **ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების მტკიცე ნების და გახსნილობის** შედეგია. ამავდროულად, როგორც ცნობილია, გახსნილობასთან ერთად იზრდება გლობალური ტენდენციებისა და გარე შოკების მიმართ მგრძნობელობა— გავიხსენოთ თუნდაც 2008 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისის შედეგები.

სწორად ამის გამოა, რომ საქართველო მთელ რიგ ახალ ამბიციურ რეფორმებს ახორციელებს — ეს თავად ქვეყნის შიგნით შემუშავებული პროგრამაა, რომელიც ეკონომიკის მდგრადობის, სამუშაო ადგილების შექმნის და ცხოვრების დონის ამაღლების მიზანს ემსახურება. ეს პროგრამა საქართველოს ეკონომიკისა და ქართველი ხალხის კონკრეტული საჭიროებების გათვალისწინებით შემუშავდა.

გრძელვადიანი მიზანია, რომ საქართველო დაეწიოს ევროპაში არსებული ცხოვრების დონეს, რომ სრულად იქნეს გამოყენებული ყველა ქართველის პოტენციალი, იქნება ეს ახალგაზრდა თუ ხანდაზმული, მდიდარი თუ ღარიბი, თბილისის თუ რეგიონების მაცხოვრებელი.

ამრიგად საქართველო კიდევ ერთხელ წერს გარდაქმნის ისტორიას — და არა მხოლოდ ეკონომიკაში.

აქ მე მახსენდება საქართველოს მეღვინეობის უნიკალური ტრადიცია, რომელიც— როგორც მოგეხსენებათ — დაახლოებით 8,000 წლის წინ დაიწყო. როგორ უნდა უზრუნველყო, რომ წლიდან წლამდე უნიკალური მოსავალი მიიღო? როგორ უნდა შექმნა ისეთი რამ, რაც ერთდროულად მხოლოდ ქართულია და ამავე დროს მთელი მსოფლიოც აფასებს? ამ კითხვებზე პასუხი დიდ წილად მედეგობასა და შემოქმედებით მიდგომაში მდგომარეობს.

ამ ინგრედიენტებს შესწევთ უნარი, რომ ყურძენი ღვინოდ აქციონ; მათ შეუძლიათ ეკონომიკა გარდაქმნან. **პირველი, მედეგობა.** როგორ უნდა გაიმდიეროს საქართველომ თავი ისე, რომ გაუმკლავდეს იმ ეკონომიკურ სირთულეებს, რომლებიც გარდაუვალია მომდევნო თვეებში? **და მეორე - კრეატიულობა.** რა ახალი შემადგენელია საჭირო საქართველოსთვის გრძელვადიან პერიოდში უფრო ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკის შესაქმნელად? დღეს მე მსურს ყურადღება სწორედ ამ საკითხებზე გავამახვილო.

1. ეკონომიკის მედეგობის განმტკიცება

ნება მომეცით გლობალური ეკონომიკური გარემოთი დავიწყო.

ორი წლის წინ მსოფლიო ეკონომიკის 75 % აღმავლობას განიცდიდა. წელს ჩვენი პროგნოზით მსოფლიო ეკონომიკის 70 %-ში ზრდა შენელდება.ⁱ

სასიხარულო ისაა, რომ მომდევნო რამდენიმე თვეში გლობალური ეკონომიკის ზრდის განახლებაა მოსალოდნელი, რაც 2020 წელსაც გაგრძელდება. ამის მიუხედავად, მსოფლიო მნიშვნელოვანი რისკების წინაშე დგას, განსაკუთრებით სავაჭრო დავებისა და გეოპოლიტიკური დაძაბულობების კუთხით.

ეს საფრთხილო დროა ყველა ქვეყნისთვის, ამ რეგიონის ჩათვლით. მთავარია თავიდან ავიცილოთ ეკონომიკური პოლიტიკის არასწორი ნაბიჯები და უზრუნველყოთ მართებული პოლიტიკის გატარება.

აქედან გამომდინარე, რა ზომების მიღება შეუძლია საქართველოს უფრო მედეგი და დინამიური ეკონომიკის შესაქმნელად? ბევრ სფეროში გატარებულმა გონივრულმა პოლიტიკამ გამორჩეული ეკონომიკური შედეგები უკვე მოგვცა.

გასული ორი ათწლეულის მანძილზე ქვეყანაში უკიდურესი სიღარიბის დონე თითქმის სამი მეოთხედით შემცირდა; სიცოცხლის ხანგრძლივობა დაახლოებით 6 პროცენტით გაიზარდა და ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებული რეალური შემოსავალი გასამმაგდა.ⁱⁱ მაგრამ ეს ჯერ ყველაფერი არ არის.

არც თუ დიდი ხნის წინ, საქართველომ მთელი რიგი გაბედული ზომები მიიღო ეკონომიკის მედეგობის გასაძლიერებლად:

ფისკალური დეფიციტი ზომიერია; ინფლაციის ტემპი შენელებულია; ბანკების კაპიტალიზაციის დონე კარგია და უმუშევრობის დონემ 15 წლიან პერიოდში ყველაზე დაბალ მაჩვენებელს მიაღწია. შესაბამისად, გასაკვირი არაა, რომ მიმდინარე და მომავალ წელს მაღალი ეკონომიკური ზრდაა მოსალოდნელი.

ეს ღირსშესანიშნავი მიღწევებია, რომლებიც ქართველი ხალხის მედეგობასა და კრეატიულობაზე მიუთითებენ.

ამავე დროს, საქართველოს ეკონომიკა კვლავაც მოწყვლადი რჩება პოტენციური შოკების მიმართ, განსაკუთრებით ვაჭრობის სფეროში დაძაბულობის და ფინანსური ბაზრების მერყეობის მიმართ.

პოლიტიკის განმსაზღვრელმა პირებმა ამ რისკებისაგან თავის დაცვა მრავალმხრივად უნდა მოახერხონ: ვალუტის გაცვლითი კურსის მოქნილობის შენარჩუნებით, სავალუტო რეზერვების შემდგომი ზრდით და გონივრული ეკონომიკური და ფინანსური პოლიტიკის გატარებით.

მაგალითად, შესაძლებელია აშშ დოლარში გაცემული სესხებისა და დეპოზიტების მოცულობა კიდევ უფრო შემცირდეს. რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი? იმიტომ, რომ დოლარიზაციამ ბევრი კომპანია და შინამეურნეობა მოწყვლადი გახადა გაცვლითი კურსის მკვეთრი ცვალებადობის მიმართ, რაც მათ ფინანსურ კეთილდღეობას რისკის ქვეშ აყენებს.

საქართველომ ამ საკითხში მნიშვნელოვან პროგრესს უკვე მიაღწია ბანკების ბალანსების გაძლიერებისა და ფინანსური განათლების გაუმჯობესების გზით. ახლა შემდგომი ნაბიჯების დრო დადგა - როგორცაა მაგალითად კაპიტალის ადგილობრივი ბაზრის შემდგომი განვითარება და ისეთი ინსტიტუციური ინვესტორების ხელშეწყობა, რომლებსაც ადგილობრივ ვალუტაში დენომინირებული გრძელვადიანი ობლიგაციების და სხვა ფინანსური აქტივების მოთხოვნის გაძლიერება შეუძლიათ.

პოლიტიკის კიდევ ერთი პრიორიტეტული მიზანია დავალიანების შემდგომი შემცირება, განსაკუთრებით მცირე შემოსავლების მქონე შინამეურნეობებისათვის. ამ მიმართულებითაც ქვეყანას სერიოზული მიღწევები აქვს სესხების გაცემის სტანდარტების გამკაცრების გზით. ეს მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯი იყო უფრო მდგრადი დაკრედიტების უზრუნველსაყოფად, რაც დადებითად იმოქმედებს როგორც ცალკეულ მოქალაქეებზე, ასევე ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკაზე.

და მაინც, მაშინაც კი, როდესაც პოლიტიკის შემმუშავებელი პირები ამ გამოწვევებს უმკლავდებიან, მათ იმავდროულად ზომები უნდა მიიღონ **ეკონომიკური უთანასწორობის** საფრთხის დასაძლევად. ფაქტია, რომ საქართველოში უკანასკნელ წლებში მიღწეულმა ეკონომიკურმა ზრდამ სარგებელი ყველას თანაბრად არ მოუტანა.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კვლევის თანახმად, ნაკლები უთანასწორობა უფრო ძლიერ და მდგრად ეკონომიკური ზრდასთან ასოცირდება, ხოლო *უთანასწორობის მაღალი დონე* ადამიანთა მარგინალიზაციას, საზოგადოების ცალკეული ჯგუფების დაზარალებას და ნდობის დაკარგვას უკავშირდება.

ამ საკითხებს ცენტრალური ადგილი უჭირავს მთავრობის მიერ შემუშავებული რეფორმების პროგრამაში, რომელიც ევროკავშირთან დადებულ ასოცირების ხელშეკრულებას ეყრდნობა. აღნიშნული რეფორმების მიზანი ისაა, რომ საქართველო ევროკავშირის ცხოვრების დონეს უფრო სწრაფად მიუახლოვდეს და ხელი შეუწყოს ქვეყანაში უფრო **მდგრადი და ინკლუზიური** ზრდის დაჩქარებას.

ჩვენ, საერთაშორისო სავალუტო ფონდში, ამ და სხვა გადაუდებელ საკითხებზე საქართველოსთან ერთად ვმუშაობთ — პოლიტიკის სფეროში რეკომენდაციების შემუშავების, ფინანსური დახმარების, პრაქტიკული ტრენინგებისა და ტექნიკური პოტენციალის განვითარების გზით. ჩვენ ძალიან მტკიცედ გვაქვს გადაწყვეტილი, რომ საქართველოს გვერდში დავუდგეთ გარდაქმნის პროცესში.

2. უკეთესი ეკონომიკური „მოსავლის“ მიღების ახალი შემადგენლები

ამრიგად, როგორია ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკის შექმნის საუკეთესო პოლიტიკური გადაწყვეტა? ამ კითხვაზე მოკლე პასუხი ისაა, რომ საქართველოს სჭირდება მეტი მაღალხარისხიანი სამუშაო ადგილის შექმნა და პროდუქტიულობის გაზრდა ეკონომიკური ზრდის პოტენციალის სწრაფი ათვისებისა და ცხოვრების დონის გაუმჯობესებისათვის.

ეს ადვილი ამოცანა არ არის, რადგან საქართველოში ეკონომიკური ზრდის პოტენციალს აბრკოლებს მოსახლეობის ხანდაზმულობის სწრაფი ზრდა და ის გარემოება, რომ ბევრი ქართველი დასაქმების შესაძლებლობებს საზღვარგარეთ ეძებს.

არსებული გრძელვადიანი 5.2%-იანი ზრდის ტემპის შენარჩუნების პირობებში, საქართველოს 10 წელიწადზე მეტი დასჭირდება იმისთვის, რომ ქვეყანაში ცხოვრების დონე ევროპის განვითარებად ქვეყნებს დაეწიოსⁱⁱⁱ—რაც სწორი პოლიტიკური ზომების განხორციელების მნიშვნელობას უსვამს ხაზს.

ამიტომ, შემოქმედებითი მიდგომაა საჭირო საქართველოს საჭიროებებზე მორგებული პოლიტიკის შესამუშავებლად. აგრეთვე საჭიროა მტკიცე მიზანდასახულობა, რომ რეფორმები ბოლომდე განხორციელდეს.

და ჩვენ გვჭირდება ძლიერი **ახალი ინგრედიენტები, რომ უკეთესი ეკონომიკური „მოსავალი“ მივიღოთ.** ნება მომეცით ზოგიერთ ასეთ ინგრედიენტზე ვისაუბრო:

კავშირები

უპირველეს ყოვლისა — საჭიროა გავაძლიეროთ როგორც ქვეყნის შიდა, ასევე საზღვრებს გარეთ **კავშირები**. საქართველო ბევრს აკეთებს იმისთვის, რომ ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელ სატრანსპორტო და ლოგისტიკურ ჰაბად იქცეს. ამის მისაღწევად, მაღალი ხარისხის ინფრასტრუქტურაში მეტი სახელმწიფო ინვესტიციები უნდა ჩაიდოს.

ამჟამად მუშაობა მიმდინარეობს აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნულ ავტომაგისტრალზე, რომელიც აზერბაიჯანს შავ ზღვასთან დააკავშირებს.

წარმოიდგინეთ რა სარგებელს მოუტანს საქართველოს საპორტო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება, ახალი პორტების ჩათვლით.

ასეთი პროექტები ხელს შეუწყობენ პროდუქტიულობის გაზრდას იმით, რომ ადგილობრივ მეწარმეებს დააკავშირებენ ღირებულების გლობალურ ჯაჭვებთან და მეტ პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს მოიზიდავენ ვაჭრობადი პროდუქციისა და მომსახურების მწარმოებელ კომპანიებში.

მართლაც, უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე ექსპორტი ეკონომიკური ზრდის მთავარ მამოძრავებელ ძალად იქცა, რაც უკეთ ანაზღაურებადი ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის პერსპექტივას ქმნის. ახლა შემდგომი ნაბიჯების დროა — ტურიზმის პოტენციალის სრული ათვისებისა და ევროკავშირთან და ჩინეთთან ახლახან დადებული სავაჭრო ხელშეკრულებების გამოყენებით.

განათლების რეფორმა

მეორე ინგრედიენტია განათლების რეფორმა, რომელიც საქართველოს შრომის ბაზრის მოდერნიზაციის უფრო ვრცელი პროგრამის ნაწილია. კომპანიები და მეწარმეები გამუდმებით ერთსა და იმავე პრობლემაზე საუბრობენ: „ჩვენ ვერ ვპოულობთ საჭირო უნარების მქონე თანამშრომლებს“.

სწორედ ეს არის მიზეზი თუ რატომაც გადაწყვიტა მთავრობამ განათლების ფუნდამენტურ რეფორმის განხორციელება, იმისათვის რომ ყველა სტუდენტისთვის უფრო მეტი შესაძლებლობები შექმნას. ამან, თავის მხრივ, შეიძლება ხელი შეუწყოს უფრო მაღალპროდუქტიული სამუშაო ადგილების შექმნას, განსაკუთრებით ფინანსური მომსახურების, ტრანსპორტისა და ტურიზმის სფეროებში.

მაღალკვალიფიცირებული კადრების პრობლემის გადაჭრა სიტუაციას რადიკალურად შეცვლის. მთავარია ისეთი რეფორმა განხორციელდეს, რომელიც **ქეშმარიტად ყოვლისმომცველი, ფისკალურად მდგრადი**, საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისი და უახლესი იდეების გამტარებელი იქნება.

ცხადია, რომ განათლების რეფორმის შედეგები მხოლოდ გრძელვადიან პერიოდში გამოჩნდება. მოკლევადიან პერიოდში კი შესაძლებელია შრომის ბაზრის მართვის უფრო აქტიური ღონისძიებების გატარება — დაწყებული პროფესიული განათლების გაუმჯობესებით და დამთავრებული ვაკანსიების დასაკომპლექტებლად ყველაზე თანამედროვე ონლაინ პროგრამების გამოყენებით.

ძალიან მნიშვნელოვანია ხელი შევუწყოთ მეტი ქალის ჩართვას სამუშაო ძალაში. მაგალითად, ახლახან ჩატარებული კვლევა გვიჩვენებს, რომ სამუშაო ძალაში ქალებისა და კაცების ჩართულობის მაჩვენებლებს შორის განსხვავება საქართველოში მნიშვნელოვან ეკონომიკურ დანაკარგებს იწვევს — რაც ერთ სულ მოსახლეზე დაახლოებით მშპ-ს 11 %-ის ექვივალენტურია.^{iv}

ასეთი მდგომარეობის შეცვლა რამდენიმე გზით არის შესაძლებელი. მათ შორისაა სამუშაო საათების მოქნილი სისტემის შემოღება და ბავშვების მოვლის უფრო ხელმისაწვდომი და ხარისხიანი მომსახურების დანერგვა. ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს ქალებისათვის პროფესიული საქმიანობის უფრო მეტი შესაძლებლობების გაჩენას.

მოდით შთაგონების წყაროდ ერთ-ერთი უდიდესი ქართველი პოეტის, შოთა რუსთაველის გამონათქვამი ავიღოთ: „ლეკვი ღომისა სწორია, ძუ იყოს თუნდა ხვადია“.

კარგი მმართველობა და ინსტიტუციონალური რეფორმა

მესამე ინგრედიენტი არის კარგი მმართველობა და ინსტიტუციონალური რეფორმა. ყველამ იცის, რომ საქართველოს კორუფციასთან ბრძოლის შესანიშნავი გამოცდილება აქვს, განსაკუთრებით როდესაც საქმე მექრთამეობასთან ბრძოლას ეხება.

ამის მთავარი მაგალითია 2000-იანი წლების დასაწყისში კორუფციის წინააღმდეგ ჩატარებული კამპანია. ის ითვალისწინებდა არა მხოლოდ სამართლებრივი ზომების გატარებას, არამედ აგრეთვე საჯარო სამსახურის რეფორმას, გადასახადების ადმინისტრირების გაუმჯობესებას, საგადასახდო კოდექსის გამარტივებას და სახელმწიფო ფინანსების მართვისა და გამჭვირვალობის გაუმჯობესებას.

ამის შედეგად, საქართველოში ინვესტიციები გაიზარდა, ეკონომიკური ზრდა დაჩქარდა და საგადასახდო შემოსავლებმა მკვეთრად იმატა — მშპ-ს 12%-დან 2003 წელს 25 %-მდე ხუთი წლის შემდეგ.^v მაგრამ ეს არის მხოლოდ ნაწილი ამ ისტორიის.

ისტორია გვასწავლის, რომ კორუფციის წინააღმდეგ საბრძოლველად თანამიმდევრულობა და უწყვეტი ძალისხმევაა საჭირო. ბევრი თვალსაზრისით, ეს ბრძოლა საბოლოოდ ვერასდროს იქნება მოგებული, რადგანაც გასაკეთებელი ყოველთვის უფრო მეტია. ეს ისეთი გამოწვევაა, რომელიც წლიდან წლამდე უკეთესი ეკონომიკური „მოსავლის“ მიღებას სჭირდება.

მაგალითისთვის, *კერძო სექტორისთვის* უფრო თანაბარი პირობების შესაქმნელად საქართველოში ჯერ კიდევ **არსებობს საჯარო ინსტიტუტების შემდგომი გამდიერების** შესაძლებლობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ **სასამართლო სისტემის** მოდერნიზაციის მიზნით სწორი ნაბიჯების გადადგმაა საჭირო, რაც გამჭვირვალობასა და ანგარიშვალდებულებას გააუმჯობესებს.

ეს აგრეთვე ნიშნავს, რომ აუცილებელია **გადახდისუუნარობის უფრო ეფექტური რეჟიმის** დანერგვა. მოდით დავფიქრდეთ: საქართველოში კომპანიის რეგისტრაციისთვის საკმარისია მხოლოდ ორი დღე და ერთი პროცედურა — მაგრამ ბიზნესის დახურვა შეიძლება საკმაოდ რთული და ძვირადღირებული აღმოჩნდეს. ამ პროცესის დაჩქარება ხელს შეუწყობს კაპიტალის გამოთავისუფლებას, რომელიც შეიძლება უფრო პროდუქტიულად ჩაიდოს საქართველოს ეკონომიკის სხვა სფეროებში.

ყველა ამ ინგრედიენტს — კავშირებს, განათლებას და მმართველობას — ერთი რამ აქვს საერთო: უკეთესი ეკონომიკური „მოსავლის“ უზრუნველსაყოფად მხოლოდ მთავრობის ქმედებები არ იქნება საკმარისი.

სწორედ ამიტომაც, რომ ჩვენ ამ საქმეში რაც შეიძლება მეტი მონაწილე მხარე უნდა ჩავრთოთ: პოლიტიკის განმსაზღვრელი პირები, მეწარმეები, სამოქალაქო საზოგადოება, განვითარების სფეროში მომუშავე პარტნიორები - და ეს შესაძლო მონაწილეთა სრული სია არ არის. ერთად ჩვენ მომდევნო პერიოდში მნიშვნელოვანი ცვლილებების განხორციელებას შევძლებთ.

ახალგაზრდობა

მაგრამ რა მოხდება გრძელვადიან პერიოდში? აქ ჩვენ კიდევ ერთი ინგრედიენტი გვჭირდება — და ესაა **ახალგაზრდების** უსაზღვრო ენერგია.

საკუთარი თავის ტრანსფორმაციის გზით თქვენ შეძლებთ შეცვალოთ თქვენი თემი - თქვენი ქვეყანა - მომდევნო თაობა. ეს გულისხმობს, რომ საკუთარ უნარ-ჩვევებს უფრო ფართო პერსპექტივაში უნდა შევხედოთ.

ბოლოს და ბოლოს, თქვენია ის სამყარო, რომელშიც პიროვნებები და კომპანიები მათი კრეატიულობისა და ნოვატორობის შესაბამისად ფასდებიან. სამყარო, რომელიც მრავალფეროვან გამოცდილებას მოითხოვს — არა მხოლოდ მათემატიკაში, საინჟინრო დარგებსა და ეკონომიკაში, არამედ აგრეთვე ლიტერატურაში, ხელოვნებასა და ენებში.

დავფიქრდით როგორ შეიძლება თქვენი უნარების სრული სპექტრის გამოყენება ისეთი ახალი პროდუქტებისა და მომსახურებების შესაქმნელად, რომლებიც

მოწონებას დაიმსახურებენ როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთაც.

დაფიქრდით მოდის ცოცხალ ფერებსა და მუსიკაზე, რომელსაც თბილისში ვხვდებით. დაფიქრდით სტარტაპებზე, რომლებიც ცვლიან ფინანსების მართვისა და ბიზნესის წარმოების ჩვეულ გზებს. და დაფიქრდით ახალგაზრდა ქართველ შეფ-მზარეულებზე და მეღვინეებზე, რომლებიც მთელი მსოფლიოს ყურადღებას იქცევენ.

თქვენც შეგიძლიათ თქვენი კვალი დაამჩნიოთ.

ამავე დროს, თქვენი საზოგადოება მოელის, რომ თქვენ **სათავეში ჩაუდგებით ჩვენი დროის ყველაზე აქტუალური პრობლემების გადაჭრას**: კლიმატის ცვლილება წყლის დონეების აწევას ნიშნავს, მათ შორის შავ ზღვაშიც. და არსებობს ბევრი კითხვა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა მართოს საქართველომ წყლის რესურსები, ჰაერის ხარისხი და ტყეები.

თქვენ გაქვთ შანსი, რომ ამ და ბევრ სხვა საკითხში **ცვლილებების ქომაგი** გახდეთ. დაამყარეთ კონტაქტი თქვენს მეგობრებთან და კოლეგებთან. დაამყარეთ კონტაქტები თქვენს თანატოლებთან მთელს მსოფლიოში, ცნობიერების დონის ამაღლების მიზნით, და დაამყარეთ კონტაქტი საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან - რომ დაგვეხმაროთ ჩვენ ხელი შევუწყოთ გლობალურ საზოგადოებრივ სიკეთეს - ფინანსურ და ეკონომიკურ სტაბილურობას, რაც უკვე 75 წელია ჩვენი ფონდის არსებობის მიზანს წარმოადგენს.

3. დასკვნა

ნება მომეცით დავასრულო დიდი პოეტისა და საზოგადო მოღვაწის, **ილია ჭავჭავაძის** სიტყვებით, რომელმაც თქვა: „ბედს თვითონ კაცი ქმნის და არა ბედი კაცსა.“

ამ სიტყვებში დიდი სიბრძნეა — რადგანაც საქართველო კიდევ ერთხელ ქმნის თავის ბედს, წერს გარდაქმნის ისტორიას.

დღეს პოლიტიკის შემმუშავებელ პირებს შესაძლებლობა ეძლევათ სწორი ნაბიჯები გადადგან უფრო *მედევი* და ინკლუზიური ეკონომიკის შესაქმნელად.

დღეს ჩვენ ერთად ვმუშაობთ უკეთესი ეკონომიკური მოსავლის უზრუნველსაყოფად — არა მხოლოდ მიმდინარე წელს, არამედ მომავალი თაობებისთვისაც.

დიდი მადლობა — *Didi Madloba*.

ⁱ კრისტინ ლაგარდის [სიტყვა](#) (აპრილი, 2019 წ.): “*A Delicate Moment for the Global Economy: Three Priority Areas for Action.*”

ⁱⁱ საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის შეფასებები.

ⁱⁱⁱ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის [პრეზენტაცია](#) (აპრილი, 2019 წ.): “*Caucasus and Central Asia Update to the Regional Economic Outlook.*”

^{iv} Cuberes, D., and M. Teignier (2016): “Aggregate Effects of Gender Gaps in the Labor Market: A Quantitative Estimate.” *Journal of Human Capital*; (2016): “How Important Are Labor Market Gender Gaps in the South Caucasus?” დოკუმენტი მომზადდა „FY16 სამხრეთ კავკასიაში გენდერული შეფასების პროგრამისთვის“.

^v საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (აპრილი, 2019 წ.): [საბიუჯეტო მაცნე](#): “*Curbing Corruption.*”